

A túri egyházi botrány. — Törő gondnok és Pető Ferenc szövölkeznak. — Utóbbik Törökországban konspirál és itt-hon összeesküvőket toborz. — Rákóczy, Bercsényi és a kurucság emlékei. — Országos elégtelenség. — Büjdosó és Jenei izgatásai. — Halász Zsigmond és Vértesi szentandrásí bíró. — Törő és Pető fegyverfogásra megegyeznek. — Halasról az összeesküvést felfedezik. — Ennek terve. — Petőt az indulás percében elhagyja bátorsága. — A felkelők Túr-ra vonulnak Kőrösi és Becsei vezérlete alatt. — Utóbbít azonnal elfogják. — Törő visszahúzódik. — Jenei menekül. — A felkelők Túrkevéen elfogatnak s Szolnokra és Vászárhelyre kísértetnek. — Az udvari kamara első értesülései. — A csongrádi és hevesi alispánok, Károlyi Ferenc és Barkóczi püspök jelentései. — A szolnoki sókamara és Szeged város tudósításai. — Az udvari kamara katonai erőt küld ki. — A királynő külön törvényt székelt rendel. — A foglyok Budára vitetnek s velök együtt a bírák is. — Károlyi is kompromittálva volt. — Buzgólkodása Halász és Vértesi nyomozásában. — A debreceni álhírek. — Batthyány nádor józan felfogása. — Szaplonczai és a vásárhelyi lelkészek is gyanu alatt. — A foglyok vallomásai. — Ujabb elfogatások. — Szőnyi lelkész verses munkája a város mentéségre. — Az udvar az értelmi főszervező után nyomoztat. — Kath. propaganda a foglyok között. — Báthori főbíró hitehagyása. — Az ítélet és a végrehajtás. — A királynő annak a városra vonatkozó részét enyhíti. — Kaszárnya építést rónak rá. — Jutalmazások. — A lakosság fél a kaszárnyaépítéstől. — Szaplonczai, Szőnyi és a vármegye közreműködése a város felmentése érdekében. — Küldöttség a királynőhöz. — A kancellár Károlyi közbenjárását ajánlja. — A várost megakarják fizettetni. — Károlyi elszánja magát a közbenjárásra. — Tanácsokat ad s lépéseket tesz a megyénél, nádornál stb. — A helytartótanács és a királynő nem engednek s a makacs város ellen vizsgálatot rendelnek. — Szabadulás a büntetéstől.

Ezalatt a hozzánk közeleső, másik nagy kálvinista városban, Túron, melynek híres vásárait a mieink is eljártak, még szokatlanabb és rémitő botrány esett. Polgári Mihály lelkész ugyanis a szószékből a fölséges királynő ellen prédikált, elfogatása után pedig börtönéből megszökött, minek következtében a megszökést elősegítő túri előjáróságot elzárták s kínvallatásnak vetették alá. Másik évben a túriak szilárd, nagy templomát a klérus az ekkortájon odatelepített csekély számú katholikusság részére akarta elfoglalni, amit azonban Törő Pál egyházi gondnok bátor fellépése megakadályozott.¹ A fiatal, képzett és gazdag kurátor ezzel meg nem elégedve, összeköttetésbe lépett Pető Ferenc vásárhelyi fiatal jobbágy gazdával, ki aztán 5—6 itteni társ- | 1750—1. sával egyetértve, 1750—51-ben sertéskupeckedés címe alatt Törökországba utazott s az ottani buidosó magyarokkal és a belgrádi pasával fölkelés rendezése felől érintkezett, kik erre nézve fegyvereket is adtak.² A dolog híre Túrra is eljutott, itthon pedig egészen nyilvánossá lett, minek következtében Petőt a vásárhelyi bírák kérdőre is vonták, de mivel utlevéllel igazolta magát, érintkezéseit pedig eltagadta, azon módon szabadon is bocsátották.³

A telet ezután Pető és társai, név- | 1752—3. szerint Becsei Mihály, Kőrösi Péter, Szabó Péter, Sánta Juhász Mihály, Kis László

¹ Polgáriról és a túri zavarokról tüzetesebben Szeremlei, Szőnyi Benj. 38—41. ll.

² Törő és Pető ítélete 1754. márc. 30-ról az Orsz. Itrban, Hevesm. és Mezőtúr levéltáraiban, Századok, 1870., 36. Mezőtúr és Vidéke, 1885., 45, 46. sz.

³ Szaploneczai Illés itteni inspector levele gr. Károlyi Ferenchez 1753. aug. 3-ról a gr. Károlyi nemz. bp. Itrában és a hivat. ítélet.

és Olasz Mihály, párthivek toborzására használták fel, ami leginkább korcsmákban történt, s az ügyfelekkel hol a csárda pincéjében, hol a Pető istállójában (mely most az Oldalkosár és Lehel-utcák déli sarkán lévő Vekerdi-ház telkének felel meg¹), éjjeli összejöveleteket tartottak. Ez alkalommal megesküdték, hogy »hitökért, igaz vallásukért és az anyaszentegyházért egy csepp vérökig fognak harcolni.² Az összeesküvők mindnyájan köz- 1753. rendű jobbágyok voltak, felerészben kevésbé módos gazdák, másrészben zsellérek és teljesen vagyontalan szolgák és szegény legények, jórészők még szülei gyámság alatt álló, kiket a csatlakozásra Rákóczy és Bercsényi neveivel s a »kurucsággal« csalogattak. Ennek emlékei és vágyai a nép lelkében még éltek, habár magok a szabadsághősök már rég sirjaikban porladoztak. Rákóczy József is, kiről a Périó lázadásában emlékeztünk, még ennek évében meghalt, csak a fejedelem ifjabbik fia, György volt még életben Franciaországban. Egyébként a lakosság az ország egész területén a beszállásolt német katonaság iránt, a sűrű kihágások miatt, melyekből nem ritkán véres verekedések is származtak, ép' oly idegenkedést és ellenszenvet táplált, mint a kormánynak a protestánsokat folytonosan zaklató rendeletei iránt, melyeket a vármegye urai a végrehajtás alkalmával olykor még szigorubbakká tettek.

Amint az idő kitávaszodott, Bujdosó (más-kép' Nagy) György katonaviselt túri ember és Jenei István ottani tógátus diák levelet írogattak Petőékhez, arra ösztönözve őket, hogy

¹ IV. kerület, Oldalkosár-utca 9. sz.

² A Pető vallomásairól felvett jkv az Orsz. lt. kanc. osztályában.

induljanak fel a kurucságra, a lengyel határ felé, ahol sok kuruccal és porossal együtt Halász Zsigmond várja őket, míg Bercsényi és Rákóczy Erdély felé a Vaskapunál vár reájok. Jenei csakhamar személyesen is megjelent nálunk, előszóval is erősítgeté a híreket, melyekhez még az is tartozott, hogy Vértesi is, az egykori szent-andrási bíró, Rákóczyékkal benn van az országban (aki egy év előtt Vásárhelyen is megfordult s fegyverfogásra buzdította a népet),¹ s hogy Túr városa már egészen felült.² Jenei még engedélyt is kért Füredi lelkésztől, hogy vasárnap a templomban prédikálhasson, melyet azonban ismeretlen léteire nem kapott meg.³ Pető ily körülmények közt, hogy a dolgok felől jobban tájékozódhassék, Túrra utazott el, itt a tekintélyes kurátorral sok betyár társaságában összejött s tőle megértette, hogy Bujdosóók csakugyan az ő akaratából irogattak hozzá, s hogy ott rajta kívül többen is vannak számottevő férfiak, kik a német ellen készek fegyvert fogni, úgymint Kádas Pál, Hevesmegye hadnagya, Kocsis Mózes, a ref. kántor fia, stb. Pető viszont ugyanekkor biztatta Törőt, hogy Vásárhelyről 100, vagy több fegyveres is kikerül. Ez alkalommal azonban Törő maga kérte Petőt, hogy mielőbb hagyja el Túrt, mert a zendülés idő előtt kitörhetik.

Ez óvatosság annál inkább helyén volt, mert a vásárhelyiek vigyázatlansága miatt már eddig is kicsinybe mult, hogy az egész összeesküvés ki nem pattant. Némely itteni résztvevők ugyanis Ha-

¹ Békésm. jelentése a zendülésről Zsilinszkynél, Békésm. rég. évk., XI., 105.

² Janoviczki hevesmegyei esküdt jkve a zendülők vallomásairól a gr. Károlyi nemz. bp. ltrában.

³ Szőnyi B. elbeszélése a zendülésről a hmvi ref. egyház jkvében, I., 15—35.

lasra rándulván, itt egy korcsmában iddogálás közben idegenek előtt kibeszélték szándékukat, hogy azokat tervöknek megnyerjék. A korcsmáros a beszélgetést a halasi birákkal nyomban közölte. Ezek pedig a kényes ügyet nem akarván papirra bízni, Szőnyi lelkésznek egyik régi barátját küldték a vásárhelyi birákhoz, hogy ezeket mindenről értesitse. A birák a Halasról visszaérkezetteket nyomban kérdőre vonták, de minthogy semmit sem vállaltak, azonnal ismét szabadon bocsátották; a halasi követet pedig azzal nyugtatták meg, hogy az egész csak borozó ifjak tréfálódzása lehetett.¹

Azonban a cselekvés ideje is csakhamar érkezett. Törő és Pető nevezetesen találkozójukon abban egyeztek meg, hogy a vásárhelyiek junius elejére jelenjenek meg Túrnál, a Körös partján, hová ekkorára a bánátiak is felvonulnak.² Bajtársakat Békés- és Csongrádmegyék több részéből is vártak.³ További tervök az volt, hogy innét Debrecen és Szatmárt utba ejtve, »hol is már mind talpon vannak«, tartanak Lengyelország felé pünkösdi utolsó napjára, mely akkor junius 12-re esett. Munkács vára alatt már egy kuruc tábor várja őket. Pénzt és fegyvert a burkus ad. Így aztán Rákóczyt hazahozzák, a németet, vagyis a gyűlölt idegen katonaságot, pedig az országból kiszorítják.⁴

A hó elején Jenei, »az öreg deák«, jun. 3.

¹ Pető makai vallatásáról szóló jkv a gr. Károlyi nemz. bp. ltrában.

² Pető vallomásai i. h. és Sággy Mihály hevesmegyei alispán jelentése jun. 14-ről a htt.hoz a gr. Károlyi nemz. bp. ltrában.

³ A szolnoki sótiszttség jelentése 1753. nov. 3-ról az Orsz. ltrában.

⁴ Pető és a főbb részesek vallomásai u. o.

ki időközben valami tolvajság miatt az iskolából megugrott, egy másik túri deák cimborája társaságában Bujdosó nevével ismét Vásárhelyre érkezék Pető »kapitányhoz«, szorgalmazni ezt, hogy ne késlekedjenek tovább, mert Túron »a legénység feletébb szaporodik s tovább nem akar várakozni«. E nap vasárnap lévén, Petőék a korcsmákat még egyszer befutják, sok legényt újra biztatgatnak a kurucságra s csatlakozó párthiveiket estére a Kenyere-ér mellé, a temető szomszédságában eső csárdába rendelik. Fegyverzetök igen hiányos volt. Alig háromnak volt kárdja, a többi botokkal, fokosokkal, némelyik csak egy ingben, gatyában jelent meg. Lovakat még azon éjjel a közeli ménesből válogattak s lopkodtak magoknak. A kurucságra azomban sokkal kevesebben vállalkoztak, mint Pető várta, miért is a »kapitányt« az utolsó percben elhagyta bátorsága, s azzal az ígérettel, hogy a csapatnak utána fogja küldeni utasításait, hátramaradt s titkon Makóra szökött. A Kenyere hídjánál még négyen fordultak vissza a városba, úgy-hogy a hajnalban meginduló kalandorok száma 25-re vagy 26-ra olvadt le. A vezérletet Kőrösi Antal szökött katoná, most mézei kerülő, vette át. Oldala mellett Becsei Mihály volt, kit »óbester«-nek szólítottak. A könnyelmű ifjak Ksztmárton felé vették utjokat. Az itteni bírák gyorsan hírt adtak túri tiszttársaiknak felölők, vigyázatra intvén azokat. Ezek tehát a korcsmárosokat azonnal összehívták s rájuk parancsoltak, hogy mihelyt hozzájok idegenek érkeznek, menten hírt adjanak. Estére a város szélén levő Morgó csapszéktől megjött a jelentés, hogy oda két ismeretlen fegyveres lovas érkezett. A város cselédjei óvatosan körülfogták a csapszéket, s az idegeneket meglepven, lováikkal együtt foglyul ejtették. Az »óbester« volt egyik társával, kik előőrsi tájékozás végett jöttek. Rájok

a szomszédos szőlőben Jenői lovon várakozott, de megsejtvén a bajt, lovát szélnek ereszté, maga pedig szerencsésen elillant.

Becsei elfogatása, kit értelmessége és elszántsága alapján a többiek fejének kell tekintennünk, nagy veszedelem volt a kis csapatra nézve, mely most már a vezetéstől is megfosztatott, másfelől a szerencsétlen kezdet a túri elégedetleneket is meghökkentette, úgyannyira, hogy ezek most egyszerre minden kedvöket elveszítették a kalandos vállalatától. Törő maga is a kijózanultak közé tartozott. Ezért, bár ideje lett volna, hogy az ottani bajtársakat összeszedje és a vásárhelyiekhez vezesse, ezt nem tette, hanem félrehúzódva, kivette magát tanyájára. Helyette tehát Bujdosó vette át a vezetést, de már csak 3—4 embert tudott a »kurucságnak« megnyerni.¹

A túri birák ekkor Pesten jártak a Medárd-vásáron. Helyetteseik azonban Becseiék elfogatása után rögtön fellármáztatták a várost s még estére nagyobb számu erőt szedtek össze gyalog- és lovasemberekből, melyet éjszakára a Simai berek felé rendeltek ki, melybe a Kőrösön átkelt vásárhelyiek magokat bevették. Ide érkeztek meg azon vásárhelyi és csongrádmegyei lovasok is, kiket Szaplanczai inspektor, a vásárhelyi birák és a csongrádmegyei alispán a kalandorok elfogatása végett itthonról azonnal utánok indítottak, amint itt reggel az oktalan vállalatnak híre terjedt. Sőt nemsokára ott termettek a türkevei és kisujszállási kunok is, kiket a mi alispánunk kérelmére Sághy Mihály hevesmegyei alispán a legnagyobb sietséggel kirendelt. A szembeálló ellenfelek a sötétben darab ideig lövöldöztek egymásra,

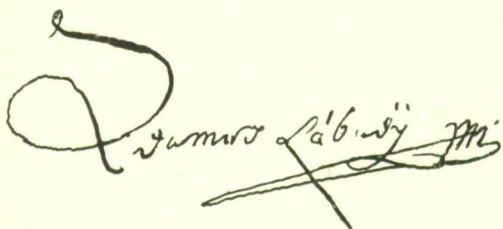
¹ A túri birák egykoru jelentése az eseményről gr. Károlyi Ferenczhez, a gr. Károlyi nemz. bp. Itrában.

de attól tartva, hogy ezzel még magokba tesznek kárt, a túriak kis idő múlva minden eredmény nélkül haza tértek.

A város lakossága aztán az egész éjjelt ébren töltötte, mert a fogoly Bécsei erősen fenyegetődött, hogyha őket mindjárt szabadon nem eresztik. »Túr városának még a gyermeke is megkeserüli.« Másnapra kelve a túriak szekerekre és lovakra ülven, ismét kivonultak a lázadók elébe, kiket a Körösön innen, a Sárkányfokon alól találtak fel, azonban fegyver nélkül levén, nem merték őket megközelíteni, mivel ezek azzal fenyegetődtek, hogyha »ellenünk támadoztok, sok özvegyeket és árvákat fogunk ma csinálni Túron«. De azért illő távolságban mindenüvé kísérték a lázadókat, kik eközben átkeltek a Körösön s a szőlőskerteken át a Kunföldre érkeztek, és ott, Túrkeve közelében, valami korcsmában borozáshoz kezdtek, hol is az üldözők által annyira bekerítették, hogy a kevierk és csongrádmegyeiek barátságos felszólítására magokat megadták, annyival inkább, mert »a pusztákon már majd elvesztenek éhhez«. Bolyongásuk közben néhányan megszöktek közülök s ezek közt volt a legfőbb izgató, Bujdosó is; ki Debrecen felé menekült. A kézrekerültek száma 17 volt. Kevébe vitték az előőrseket és Törőt is, hol a főbbeket a kun kapitány azonnal vallatóra fogta. Innét Szolnokba, majd Vásárhelyre jun. 6. kísérték a foglyokat, hol a honmaradt beavatottakat az uriszék időközben kivallatta. Biráink ez alatt Petőt is elfogatták Makón, hol őt nyomban ki is vallatták, még mielőtt haza kísérték volna.¹

¹ Mészáros A. egykoru túri jegyző elbeszélése, megjel. a Budapesti Hirlap 1884. aug. 24. számában. Szőnyi B. leírása a hmvásárhelyi ref. egyház jkvében, I. 20—27. L á b a d y, csongrádmegyei alispán hivat. jelentése a kancellárhoz 1756. jun. 9-ről. Csongrádm. lt. prot. 14. S á g h y

A zendülésről a szolnoki sótisztáság küldte az első értesítést az udvari kamarának Smidt főhadnagy jelentése mellékletével, kit katonai csapattal küldött Túrkevébe a lázadás kikutatása és elnyomása végett, s ki a foglyokat Szolnokba vitte. Csongrád- és Hevesmegye alispánjai, nemkülönben Károlyi Ferenc is, ki ez időben ezredénél távol volt e helytől, szintén nem késtek értesíteni a kormány főbb tagjait a zenebona felől. Mindhárman, anélkül, hogy köztük erre nézve

81. sz. Lábady Ádám alispán névirása.¹

megegyezés jöhetett volna létre, úgy fogták fel s úgy rajzolták a képtelen hírek által rászedett együgyű emberek vállalatát, mint amelynek semmi nagyobb jelentősége nincs. Lábady Ádám csongrádi alispán a vásárhelyi tetteseket egytől egyig hibás életű, hadi vállalatra képtelen, együgyű, gyáva embereknek nyilvánítja. »Alázattal és az igazsághoz hiven jelenthetem« — így írja a levél végén — »hogy e városban eddig egyetlenegy valamirevaló s különösen gazdaember sem találkozott, aki ezen minden ok és ész nélkül, hűségtelenül és bolondul

Mihály hevesmegyei alispán jelentései a htt.hoz jun, 9. és 14-ről az Orsz. ltrban, Misc. fasc. 52., no 263. és a gr. Károlyi nemz. bp. ltrában. Az ítélet Thaly K. jegyzeteivel Századok, 1870., 36—43. és Mezőtúr és Vidéke 1885., 45. 46. sz. (Túr városa levéltárából közölve.)

¹ A gr. Károlyi nemz. bp. ltrából.

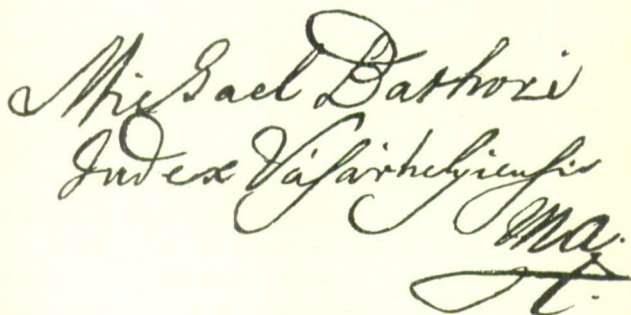
cselekvő s balgatat módra aranyhegyről álmodozó kétségbeesett gazembereknek gonosz szövetségével gyalázta volna magát. Minden körülmény azt mutatja, hogy az egész dolog valami dőre hiábavalóság és álom kifolyása (melyből azonban a rossz szándék sem hiányzik): miért is ahoz e megye egyéb részeiből tudtomra a legutolsó sorsbeli emberek közül sem csatlakozott senki sem s főképen Vásárhely esküdt biráinál és egyéb lakosainál oly nagy hűséget, buzgóságot s az elbeszélte cselekmény ellenében oly élénk gyűlöletet tapasztaltam, hogy, ha rajtok állott volna, az említett gonosz embereket magok készek lettek volna mindenképen keresztre feszíteni.« S ághy hevesmegyei alispán ezzel összhangzóan így ír többek között: »Korhely, csapongó, háztűz nélkül való, többnyire suhancárok ezek, nem kurucok, kiknek magokat a tébolyodott elméjük neveztek, hanem tolvajságra indult korhely emberek... Semmi nagyobb figyelemet az egész dolog nem érdemel. Reá kérdezte: mindnyájan, szándékuk céljaira semmit mondani nem tudtak, egyedül a kuruc nevet éretlen elmével forgatják, amely miből áll, magok sem tudják.« A hevesmegyei főispán hivatalánál fogva az egri püspök, gr. Barkóczy Ferenc volt, ez a távoleső Károlynak, aki csongrádi főispán jun. 10. s a tiszántuli kerület katonai kormányzója is volt, midőn a megyéje esküdtje által felvett vallatási jkvet megküldi, »a kuruc névvel kérkedő, némely vakmerő pajkosoknak megkezdett kóborlásának« mondja az egészet s kísérő levelét ezzel végzi: »Magam ugyan inkább tulajdonítom tolvajló kóborlásra induló igyekezetnek, mint valami veszedelmes következésre célzó eltökélésnek, sőt azt tartom, hogy az elfogottak számával igen végét szakítottuk a dolognak.«¹

¹ A püspök levele a gr. Károlyi nemz. lp. Itrában.

A hígeszü ábrándozók kalandos vállalatának kétségtelenül vége is szakadt: de a kormánykörök a hely színétől távol lévén a vállalat valódi természete és annak kimenetele felől nem lehettek bizonyosok; másfelől a vallomások és nyomozások egy része méltán nyughatatlanságot s felháborodást okozott bennök. Besugók, névtelen feladók nagy veszedelem készülésétől tettek jelentést, melynek elhárításánál a kitüntetés titkos reményében érdemeket akartak szerezni. A szolnoki sókamara a vár védelmi állapotba való helyezését sürgette, annak felemlítésével, hogy az árokban nincs víz, pénz és hadiszerek is szűkön vannak.¹ A nyughatatlanságot Szeged város jelentései a mozgalom veszedelmes nagy arányáról, kétségkívül még inkább növelték. A szomszédban azt is tudták, hogy 3 ezer kuruc gyűlt itt már össze, miről a város a főhaditanácsot is értesítette s maga is készült fegyveres csapattal Vásárhely ellen indulni, ha ebben az alispán még nem akadályozza. Különösen aggasztók voltak a kormányra nézve a Halásról, Vértessiről és a külhatalmakról szóló hírek, mert a poroszbán és a törökben nem bizhattak. Az udvari kamara tehát átírt a htt.hoz, hogy a hadi jun. 15. erőt mozgósítsa a forrongás elnyomása végett, a két városba nagyobb helyőrséget vettetett, a helytartótanács pedig gyors értesítésekre kötelezte az érdekelt vármegyéket, s a szomszéd törvényhatóságokat különösen Halász és Vértesi felkutatására s elfogatására nógatta. »Bizonyára kecserves és nemzetünk dicsőségét nem kevésbé homályosító eset ez« — írja a kancellár Lábady-nak — »s Csongrádmegyére újabb szégyen, mert a minapi szegvári zendülést sem volt képes el-

¹ A jelentés jun. 14-ről az Orsz. ltrban.

nyomni s megelőzni«. ¹ Egyidejűleg a királynő rendelte, hogy a vármegyék az elfogottak felett »ítéletet hozni ne merészeljenek«. E végett ő gróf Battyáni Imre hétszemélynök elnöklete alatt delegált törvényszéket nevezett ki Budára, melynek tagjai lettek Almásy, Pécsy, Majláth és Rhabovszky, a kir. ügyek igazgatója. ² Oda vitték fel szekerekre rakra, erős fedezet alatt a vásárhelyi foglyokat s csakhamar utánok kísértették Báthori

82. sz. Báthori Mihály főbiró névirása. ³

Mihály főbirót, Literáti István város jegyzőjét és Pápai Ferenc esküdtbirót is, kik, mikor a merénylet terve évek előtt tudtokra esett, a tetteket szabadon bocsátották, — nemkülönben a túri birákat is.

Károlyi Ferenc maga is kellemetlen helyzetbe jutott. Az ő városa és jobbágjai követték el az országra szóló éretlen csínyt. Egy zendülő épen Károlyi Antalra is hivatkozott, kinek részére

¹ Nádasdy levele jun. 16-ról Csongrádmegye ltrában, 1753., Prot. 14.

² Az udv. kamara, kancellária és htt. levelezései és rendeletei a zendülés tárgyában az Orsz. lt. kancelláriai iratai közt.

³ A város ltrából.

akartak sereget gyűjteni.¹ Mindketten Károlyi Sándor kuruc generális ivadékai voltak. Ferenc gróf szeretett a nép közé is elegyedni, olykor egész parasztos viseletben is. A hazafiak és főleg az egykori kurucok valóban nem is feledték Károlyi Sándornak a Rákóczy-forradalomban való részvételét s azért őt és fiát féligmeddig még mindig kurucoknak tekintették. Most pedig a túri kántor fia, Kocsi Mózes, egyenesen Ferenc grófot is belekeverte a mozgalomba, mikor azt vallotta felőle, hogy »vagyon már hat esztendeje, mióta ő ezen dolgot főzi«. A vármegye esküdtje nem vette ugyan jegyzőkönyvbe a botrányos vallomást, de annak híre mégis csak kiszivárgott. A püspök és Sághy, mikor megküldték Károlynak a jkv-t, a kísérő levélben szintén értesítették őt arról, amit nem irtak bele, — előbbik »éretlen böffentésnek« nyilatkoztatván az elhallgatott vallomást. A nyíregyházi lutheránusok telepítéséért és a vásárhelyi reformátusoknak adott vallásszabadságért is feljelentések mentek az illető püspökökhöz a gróf szabadelvűsége ellen. Innét még azzal is vádolták, hogy megvesztegették.² Nagyon valószínű, hogy e hírek felől odafenn is tudtak valamit. A gróf azonban végezte hivatalos kötelességeit oly pontossággal, mintha semmi szó sem érte volna. A közelebbi és távolabbi törvényhatóságok és városok fejeihez azonnal rendeleteket adott ki a bűnrészesek, főleg Halász és Vértesi kézrekerítése céljából, Debrecennel különösen sűrű levelezést vitt, hol Bujdosót csakugyan hamarosan elcsípték, bár egyébként a város egész csöndességben maradt, mert azt a fal-

¹ A Janovicki-féle vall. jkv s a kísérő levelek a gr. Károlyi nemz. hp. Itrában.

² Lukács Ödön, Nyíregyháza története, a vásárhelyi feladásokról pedig a váci psp. levéltárban levő egykoru levelek.

ragaszt, mellyel valaki egy piaci nap reggelén a jó civiseket meglepte, hírül adván, hogy az országban itt-ott nagy kuruc seregek állanak már készen, összesen 290 ezeren! — felszólítva egyszersmind a németet, hogy »az országból kitakarodjék«, —

83. sz. Gr. Batthyány Lajos nádor.¹

senki komolyan nem vehette. Annyit a gróf el is ért, hogy Szabolcs és Békés megyei alispánokkal hitelesen kinyomoztatta, hogy Vértessitől már

¹ Szalay—Baróthy, Magy. nemz. tört. IV. k. után (a névírás Csongrádm. ltrából).

nincs mit tartani, mert három év óta sirjában nyugszik,¹ s hogy a kamara elnökével is szintén rövid nap közölhette, hogy a Vaskapu és Munkács felőli híresztelésekben »semmi sin- | jun. 12. csen«.² Batthyány nádor viszont sietett őt megnyugtani, hogy hűségében nem kételkedik, mely alkalommal egyszersmind oda nyilatkozott, hogy »azon láрма . . . inkább valóságos tolvajló köborlás, mintsem valamely közönséges, békességet felzavaró igyekezet.«³ Kevésbé fontosak voltak azok a följelentések, hogy a gróf a maga tisztjeit szakadár görögök, olaszok és hitehagyottak közül választja s hogy Szaploneczait, ki szintén afféle, folyvást inspektorának tartja, bár a zendülés körül bűnt követett el annyiban is, hogy a vásárhelyi birónak és jegyzőnek azt a tanácsot adta, hogy a régibb dologról ne valljanak semmit, s hogy a zendülés kiütésekor némelyeket maga oktából elfogatott, kivallatott s szabadon bocsátott. Mindazáltal a királynő nevében nem mulaszták el felhívni Fekete György kir. személynököt s a nádort, hogy e vádakát is vizsgáltsák meg.⁴

Ez udvari rendeletek Szaploneczain kívül a vásárhelyi református lelkészekkel is foglalkoznak, mert a gyanúsító hír ezeket is szárnyára

¹ Hivatalos jelentés Békésm. részéről Zsilinszkynél, Békésvm. tört. évk., II., és Csákányi T. szabolcsmegyei alispán jelentése jul. 25-ről Vértesi halála felől a gr. Károlyi nemz. bp. Itrában.

² Károlyi levelezései Szeremlei Sámuel debreceni bíróval s egyebekkel ez időből a gróf Károlyi nemz. bp. Itrában.

³ B. levele jun. 27-ről u. o.

⁴ Kimutatás (egykorú másolat) a tisztek kifogásolt vallásáról a gr. Károlyi nemz. bp. Itrában; a kir. rend. 1753. aug. 7-ről az Őrsz. It. kanc. iratai közt. Bécsi leiratok szept. 22. és 28-ról Battyányihoz u. o.

vette. Szegeden azt beszélték, hogy ezek voltak a főindítók, de el is fogták őket s a szekér oldalához kötözve kísérték fel Budára.¹ Más oldalról is szárnyaltak efféle hírek. A királynő nevében tehát a bíróság elnökéhez egyebek közt ezeket is írták: »Vásárhely városában egy- | szept. 20. némely vásárhelyi asszonyokból kicsalt vallomások szerint a helvét hitű rendes lelkész azon a vásárnapon, mikor az említett zendülés a városban kitört, a néphez nyomatékos beszédet tartott, olyanformát, hogy abból az a gyanu háramlik a lelkészre, hogy neki tudomása volt a bűnös vállalatról.« Meghagyatik tehát, »hogya e körülményt is alaposan nyomoztassa és hogya azt a helvét hitű lelkészt a rabok vallomásai netalán kétségtelenül terhelnék, erről Főlséges személyünket világosan értesitse, ... hogya a dologban intézkedhessünk.« Harmadnapra pedig ismét írják Bécsből az elnökhöz, hogy »mindinkább növekszik az a gyanu, hogya a prédikátor az ügy és a szándéklát szerencsés kimenetelért a szószekekből célzatos könyörgést tartott, hogya a gonosz tervbe beavatták s együttfogta a dolgot a hozzátartozókkal. Összevágna ezzel a tömlöcbe zárt diák gonosz fecsegései a templomok elfoglalásáról és a külföldiek segítségéről.«

Nem is lehet tagadni, hogya ez időtájban ország-szerte több ref. prédikátort fogtak el zendülés és bujtogatózás örve alatt, amire a protestáns vallás és nemzeti szabadság elnyomatósának és üldözésének ezen sötét korszakában a »magyar egyház« lelkészei azzal adtak okot, hogya a vallás sérelmek felletti panaszaiának s nyögéseiknek hivatalosan és magánuton gyöngébb vagy erősebb kifejezést adtak. A vásárhelyi zendülők, mint a nép forrongásánál általában lenni szokott, előzetesen nem is nagyon

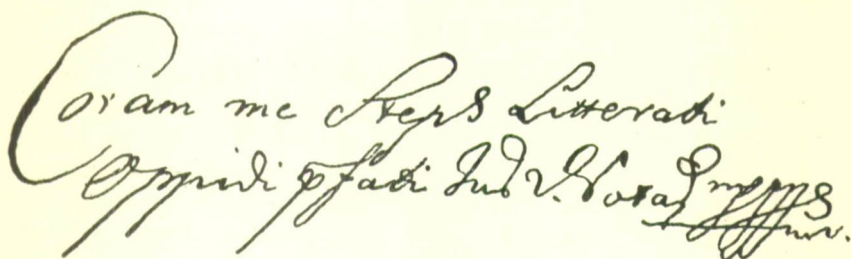
¹ Szőnyi B. a vásárhelyi ref. egyház jkben, i. h.

titkolódtak szándékuk felől s így nemcsak az udvar gyanuja birt a vallomások alapján valószínűséggel, de egészen hihető is, hogy a történendők híre előre is eljutott a lelkészek fülébe. De ismerve ezek értelmességét, alázatos és loyális gondolkodását, teljesen valószínűtlen, hogy a szószékből magok izgatták volna a népet s hogy legkisebb részök is lett volna a botorul színre hozott vállalatban. Nem is csupán a vallás érdekében indult az meg, mert a kuruc, Rákóczy és Bercsényi jelszavak nemcsak a reformátusoknak szóltak. S habár a pártütők többsége református volt is, aminthogy nem is lehetett más, (minthogy mind a két város lakossága csekély kivétellel református volt) s habár a reformátusoknak volt több okuk az elégedetlenségre, nem pedig a kormány által dédelgetett katolikusoknak : mindazonáltal tényleg katolikusok is vettek részt a zendülésben, még pedig a felekezeti létszámhoz képest nagyobb arányban, mint a reformátusok.¹

Amint a kétségkívül magasztos eszményekért lelkesülő, de együgyűségöknél fogva fálnak vitt foglyokat Budán vallatóra fogták : itt is, mint idehaza, himezés-hámozás nélkül egyszerre mindent őszintén beismertek s nemcsak itthon maradt szövetkezett társaikon adtak ki, hanem teljesen ártatlanokat is, akikkel csak érintkeztek, belekevertek a bajba. A törvényszék alig győzte küldözgetni az elfogatási parancsokat s a város lakóit hónapokon át sűrűn érték a szomorú meglepetések. A pandurok most ezt, majd amazt csípték el a zendülésért, kiknek javait azonnal összeírták s jószágait szétosztották. Már augusztusban 170-nél többre szaporodott a budai elfogottak száma. A jegyző keserves leve-

¹ Szeremlei, Szőnyi B. 58—59. (Az egyes elítéltek honosság és felekezetiség szerint felsorolva.)

leket irogatott haza a birákhoz,¹ ezek pedig vigasztalták, élelmezték s pénzzel is segítették a foglyokat.² Végre októberben a megye külön bizottságot rendelt az elfogatások foganatosisására. A felvitettek családtagjai, kik a megélhetéstől is elestek, siralmukkal betöltötték a várost, hol a közrémület mindinkább terjedt. A lelkészek különösen félték, hogy ez eset vallásuk szabadságának eltörlését vonja maga után. Hire keletkezett, hogy a várost a kor-

84. sz. Litteráti István jegyző névirása.³

mány elpusztíttatja, amit a földesur is megerősített. Különösen a kapaszkodó főurak és tisztviselők förmedtek a város ellen, melyre a szerencsétlen eltévelyedettek vétkét rákenni törekedtek. Szőnyi Benjámin lelkész ekkor e befeketítő híresztelések ellensúlyozására s a város mentségére álnév alatt latin és magyar nyelven verses művet írt és terjesztett el, egyelőre csak kéziratban, melyben történeti adatokkal világosítva rajzolja a város mindenkori hűségét királyai iránt, nagy szégyenét és bánatát a történetek miatt, ártatlanságát az elkövetett pártütésben s kéri a honfitársak és a királynő

¹ Literáti levele ápr. 10-ről a város ltrában, Rvi. 2. cs. 87. sz.

² I. h. 2. cs. 81. sz.

³ A város ltrából,

igazságos és méltányos ítéletét, végül inti a tudatlan népet az efféle oktan bűnöktől.¹

Bármennyire felszaporították is a budai prépostsági házban a foglyok számát s bármily erélyvel nyomozták is országszerte a vádlottakat, a bonyodalom eredeti szerzőire és kezdő szálaira nem lehetett rátalálni. Különösen Halásznak és Rákóczynak nem akadtak nyomába. Az udvar annak felderítését is hiába követelte a törvényszéktől, hogy ki volt a közvetítő a vásárhelyiek és a török földön lévő bujdosók közt? Minő igéretekkel vezették félre amazokat? Miképen történtek a levelezések? stb.² Nagyobb sikerrel működtek a börtönbe bejáró szerzetesek, kik a vizsgálat tartama alatt az eretnek foglyokat áttérítették a kath. hitre. A gyáva Pető mindjárt az első között volt s kívánta, hogy példáját gyermekei is kövessék. Tizenötéves fiát az elnök hamarosan fel is vitette s házához fogadta, a másik két gyermekkel is hasonlót akart tenni, de anyjuk nem engedte magát elszakíttatni, noha a vásárhelyi bírák ez ellen sem formáltak volna nehézséget,³ annyival kevésbé, mert a megijedt Báthori főbíró börtönében szintén megtagadta apái hitét — az itthoniak nagy megbotránkozására.

A tavasz végre meghozta a szerencsétlenek ítéletét. Király elleni pártütésben és az ország békeességének felzavarásában marasztaltattak el 110-en, fele részben vásárhelyiek, felében túriak. Halálmondatott ki 14-re, 1—5 évi rabság 9-re, megcsapatás, minthogy a zendülésről »negédesen szoltak«, 3-ra, élethosszig tartó katonáskodás 54-re, s

¹ E munka tüzetesebb ismertetését l. Szeremleinél, Szőnyi B. 61—62, 206—208. II.

² A királynő levelei Batthyányhoz szept. 20. és 22-ről.

³ Szaplóczai levele Károlyi F.-hez 1753, dec. 27-ről a gr. Károlyi nemz. bp. Itrában.

így tovább. A főbb bűnösök közül többet nem tudtak elfogni, kit aztán örökösen száműztek, többek halálos ítéletét a királynő kegyelme változtatta meg, úgyhogy ennek következtében csak 3-an végeztettek ki: nevezetesen Törő, Pető és Bujdosó, mégpedig akképen, hogy az első Túron lefejeztetett, azután pedig felnégyelve 1 márc. 30. bitóra akasztatott, Pető pedig Vásárhelyre hozatott s a fejevétele és felnégyelése itt hajtatott rajta végre »minden zenebona és lármázás nélkül, 1 apr. 2. 250 vásárhelyi lovas ember között, csendesen« Szaploneczai értesítése szerint.¹ Báthori és Lite-ráti is örökös katonáskodásra ítéltettek. A túri bírák szabadon bocsáttattak. Borsos Mihály kun-kapitány és egy pár halasi előljáró hivatalától megfosztatott. Vásárhelyre és Túr-ra kimondatott, hogy mindkettő pusztíttassék el s lakosságuk a határban létesítendő falvakba osztassék szét. A királynő azonban az ítélet e részét is megváltoztatta, mégpedig akkép', hogy a városok maradjanak ugyan meg, de kaszárnyákat építsenek s egy-egy század katonaságot tartsanak abban a magok költségén, minek fogyanatosítása végett a katonai kormány megbízottja, De Ville tábornok, mindenikben nyom-ban meg is jelent s a kaszárnyák helyeit kicöve-keltette.

De az »érdemesek« jutalmazása sem maradt el, amire sokan erősen számítottak is. Ezeknek arany érmeket és egyéb kitüntetésekét osztogattak bőkezűen. A derék Lábady és Szaploneczai azonban mindenkiből kimaradtak, sőt utóbbiknak körülményes igazolásra és a kancellár közbeveté-sére volt szüksége, hogy megrovatásban ne része-süljön. Amint effelől bizonyos lett, az egri püspök

¹ Szaploneczai levele Károlyihoz 1754-ről a gróf Károlyi nemz. bp. Itrában.

ajánlására csakhamar egy szép menyasszonnyal kárpótolta magát, kit Vásárhelyre hozott magának.

Itt pedig a kaszárnyaépítés igen nagy ijedelmet okozott. A határ ez évben szűken termett s a lakosság a hozzá beszállásolt vasasnémek századának tartására is képtelen volt. A vármegye közbe is vetette magát, sőt össze is kapott a vértések kapitányával, hogy azok innét másuvá dec. rendeltessenek.¹ Különben az egész város, előljáróságával együtt szentül meg volt győződve afelől, hogy laktanyát építeni, fentartani s a benne levő hadi népet élelmezni steff. »ennek a népnek merő lehetetlenség lészen, hanemha minden lakosok csak arra keresnek s magok koldusan maradnak«. Ezenkívül félték az előfordulható újabb összezőrdüléstől, verekedéstől, »melynek mindjárt uj rebellió lett volna a neve«. ² A lakosságra a zendülés kitörésekor beszállásolt Gelhajani vértés század tartása is súlyosan nehezedett, mert a tartáson kívül büntetésből minden legénynek 2 kr. napi pótlékot is kellett fizetnie.³ A katolikus újtemplom építése is folyamatban volt, annak terhe is a városra nézett. A határt is most mérték s nem lehetett tudni, nem vesznek-e el most többet a nép használatából. A komlósiakkal is épen ez évben sok baj volt, mi miatt a nép kénytelennek érzé magát Károlyi nagybosszúságára erőszakot alkalmazni ellenökben.⁴

Ha valamikor, most volt szükség az okos emberekre s a jóakaró és befolyásos pártfogókra. Szerencsére ezek kéznél voltak. Szaploneczai, urának utasításából, már De Ville előtt esedezett a szerencsétlen városért, ki természetesen semmit

¹ Az iratok Csongrádm. és Vásárhely ltraiban.

² Szőnyi B. a ref. egyház jkvében, I., 89.

³ Csongrádm. lt. 1755. márc. gyűl. iratai közt proth. 30. sz.

⁴ Csongrádm. lt. 1763. jul. 30., Proth. 6, 10.

sem tehetett s legfelebb közbenjárását ígérte s alattvalói hűségre intette a népet, de ugyanakkor a hű szolga írásba is foglalta a kérelmet, oda gondolván, hogy ezzel a Károlyi »nagy sarcolásának hite is debilitáltatik«, melyet t. i. felőle titkos feladói a kath. templom építése költségei tárgyában hireszteltek.¹ Szabó Gergely, a város főbirája, Szőnyi lelkészhez járt tanácsért, mivel végre abban állapotok meg, hogy Szőnyi először is a vármegyéhez írjon a város nevében közbenjárásért, hogy az elítélt bírák s azok a lakosok, kiknek ártatlansága kiderült, bocsáttassanak háza.² A megye ezután elhatározta, hogy a szerencsétlen várost minden dologban támogatni fogja s különösen közbenjár, hogy a laktanya építése alól mentessék fel.³ Előbb azonban a vármegye urai, az uradalmi tisztek és a városi bírák egyező érte-| 1754. május lemmel Szőnyit jelölték ki, mint erre egyedül alkalmas tollforgató embert, hogy a laktanya ügyében szerkessze meg a fölségkérvényt, melynek kézbesítése s az ügy előmozdítása végett Károlyi javaslatára küldöttséget rendeltek Bécsbe a királynőhöz. »Az Isten tudja csak« — így emlékezik e megbízatás felől az érdemes lelkész, — »hogy mely sok gondomban s éjjeli és nappali fáradtságomban állott nekem az instantia írás . . . a város régi meritumainak kikereséséért. A publicumnál igen kevés dokumentumok lévén, 3—4 szakadozott levelecskéken kívül, minden hiteles régi jámbor öreget, kiket bejártam, kiket magamhoz hívtam, hogy a régi időkben ezen városnak a felséges

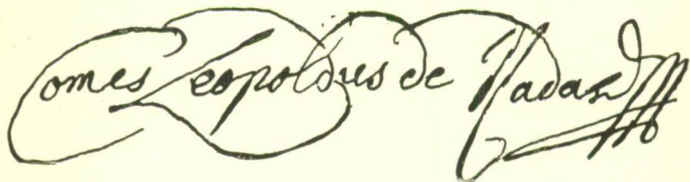
¹ Szaploneczai utóbbik hivatolt levele. A feljelentő levél Szeremleinél, Szőnyi B. 76—77. ll.

² A város kérvénye a megyéhez a ref. egyház jegyzőkönyvében, I., 48.

³ Csongrádm. határozata 1754. május 20-ról a vármegye levéltárában.

ausztriai házhoz mutatott hűségét kimutathassam.« Az okirat végre derekasan elkészült. A dologhoz értők mindnyájan helybenhagyták s változtatás nélkül be lehetett nyújtani.¹

Ápril vége felé indultak el a követek, Czeglédi István városi esküdt és Miskolczi K. János, az új városi jegyző, személyében — a kérvényen kívül jókora összeg pénzt² is vévén magokhoz s nyolcadnap i utazás után fölérték a szék-

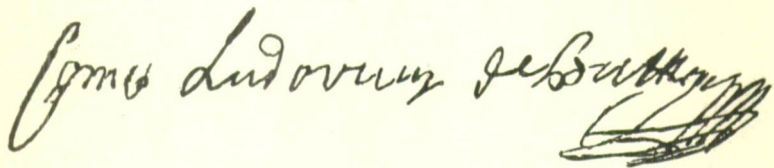
85. sz. Gr. Nádasdy Lipót kancellár névirása.

városba. Elsőben is a vármegye ágensét, Bernáth Györgyöt, keresték fel, kivel magokat Nádasdy kancellár elé vezették. Ez eleintén lehetetlenségnek nyilvánította a kérelem előterjesztését, mert az ítéletet csak most hozták meg. Egyébiránt azt ajánlotta, hogy Károlyi esedezzek először és személyesen, élőszóval, a királynő előtt, aztán a nádor s egyéb főméltóságok. A kancellár zordonsága még azután is kevesett engedett, mikor a követek némi ajándékokskával kedveskedtek neki udvarmestere útján. Erősen mosta a követek fejét s kemény szavakkal rettentette őket. A kaszárnnyára térvén

¹ A kérvény a város ltrában, Rvi. 2. cs. 82. sz. és a ref. egyház jkvében, I. 81—83. (Amott hivatalosan keltezve.)

² Az elköltött pénz volt 1017 frt 59½ kr, melyből 111 drb arany volt. V. lt. 2. cs. 86. sz.

át a beszéd, így szólt: »Minek irtóztok attól annyira, holott ez nem károtokra, hanem maradékokotok maradékának is javára célzó dolog, mivel soha annak felállításától fogva kvártélyost nem fogtok tartani.« De majd csöndesült haragja s biztatta a követeket, hogy nem sokára bizonyos összejövetelők lesz oda-fönn az ország főméltóságainak, s azon szóvá fogja tenni a dolgot. Ugyanekkor félre vonván az ágenst, ezzel értekezett, miből ez annyit árult el a követeknek, hogyha a királynőnek hatezer frtot fizetnének vétkek váltságába, talán el lehetne kerülni a laktanya építését, mit azonban a követek nem ajánlottak meg. Tíz nappal később Koller udvari

86. sz. Gr. Batthyány L. névirása.

referendárius már nyolc ezerre is beszélt. A követek eljárták a nádort és gr. Grassalkovics A. kamarai elnököt is. Alig kaptak valami biztatást. »Nem hihetem«, így szólt hozzájuk egyebek közt amaz, »hogy szárazon maradhassatok, mivel ő fel-sége elhitette magával, hogy azon részen lévő föld-népe felettébb vigyázatlan, az eddig történt rossz dolgok is többnyire arra felé estenek.«¹

Látnivaló volt, hogy a vállalat Károlyi nélkül nem fog sikerülni, ki egyébként városa által első-sorban és legközelebből volt érdekelve. »Igaz ugyan« — így válaszol a biráknak pártfogásért esdő leve-lére, — »hogy annyira megszorítottam vala az

¹ A követek levelei Bécsből 1754. május 3—17-ig. Városi lt. Rvi. 2. cs. 84, 85. szám.

87. sz. Mária Terézia királynő.
Szalay—Baróthy, M. nemz. tört. IV. köt. után.

köztetek történt szerencsétlenség által, hogy pártfogástoktól is elesett a kedvem: de átallátván azt, hogy az mennyiben oly kényén-kedveteken tartottalak benneteket, annyiban nekem is tulajdoníthatatik gondviséletlenségtek s mivel Istennek s királynak zsámolyához kegyelemért folyamodni mind illő, mind szabad, igenis fogok annak elősegíttetéséhez járulni és mind írásban, mind személyem szerint őfelsége előtt mellettetek esedezni.«¹ Elsőben is fölkérte az alispánt, hogy a város érdekében a helytartótanács útján folyamodványt írjon a királynőhöz² s ezen kívül a földesuri kérvény indokait is igazolja. Aztán irt jobbágyság érdekében a nádornak, fejtegetvén, hogy a városnak, mint olyannak, semmi része sem volt a zendülésben. »Csak egynehányan, az is a rossza, kevéredett a paraszt lármázások közé, az tanács és község azonban vétekekben nem találtatott, sőt hogy a bűnösöknek persecutiójában szorgalmatoskodtak, nyilvánvaló. Ha considerálok, hogy azon kaszárnyaépítésnek csak kezdetével megromlanak s hogy tökéletességre vigyék, arra tehetségek nem ér, pusztulásokból pedig ő felségének is kára, vármegyének romlása és megvallom, nekem is kiváltképen való sérelmem következnek, az ki eddig magam földesuri lehető jövedelmeimnek nagy sérelmével könnyítettem rajtok, hogy gyarapodjanak s most kellene már hasznokat vennem: ez által a fatalitás által pusztulásra hajlott sorokat valóban szomorúan tapasztalom. Járulok azért ifjuságomtól tapasztalt gratiájához és esedezem« — a városra kirott büntetés elengedéséért.

¹ A levél május 9-ről a város ltrában, Rvi. 2. cs. 82. szám.

² A vármegye ily értelmű kérvénye már máj. 20-án elkészítettett. Vm. lt. XIV. cs. 21. sz.

Eközben a helytartótanács | 1754. febr.—jun. sűrűn és erélyesen sürgette a vármegye útján az építést¹ s elrendelte, hogy az építés költségei fejében a lakosságra az adó frt után 2 kros kirovást tegyenek.² A város újabb fölség-kérvényt készített, újabb követséget küldött Bécsbe s több katonai és polgári főrangú méltóság pártfogásáért is újra esedezett, de mindenfelől csak rossz híreket kapott.³ A királynő egyelőre csak annyit | jan. 28. engedett, hogy a két város ne két-két, hanem csak egy-egy század katonaság részére építsen lak-tanyát.⁴ Majd beleegyezett abba, hogy a | jul. 22. vásárhelyiek a túriak példájára magok határozhas-sák el, hogy kaszárnnyát építsenek-e egy század katonaságnak? vagy pedig egy egész törzstiszti kar-nak (stabo generali) és tartozékainak szállást adja-nak?⁵ De mikor a város kérelmét ismét megüji-totta, azt a királynő szigorúan elutasította.⁶ | szept. 6. A város pedig sem a kirovásokat nem tette meg, sem az építésbe nem fogott bele. A királynő e miatt felindulásba jött s a htt. útján vizsgálatot rendelt el a vármegye és a város | 1755. febr. 25. ellen.⁷ Végre a kir. kamara elnöke tudatta, hogy

¹ A htt. rendeletek 1754. febr., jun., jul.-ból Csongr. m. ltrában 1754. ápr. 5-iki gyűlési iratok közt, Proth. I., 7.

² Vm. lt. XIV. cs., 2. sz.

³ Gr. Serbelloni lovassági tábornok értesítése aug. 8-ról s Nádasdy kancellaré aug. 13-ról Csongrádm. lt. a megyei okt. 19-iki gyűlési iratok közt, Proth. 19. sz.

⁴ A királynő leirata Orsz. lt., Htt. oszt., Lib. reg. 1754., 5. lap.

⁵ A kir. leirat Orsz. lt., Htt. oszt., Lib. reg. 1754., 18. lap.

⁶ Királyi leirat az Orsz. ltban, Htt. oszt., Lib. reg. 1754., 41. lap.

⁷ A leirat 1755. febr. 25-ről Csongrádmegye ltrában, 1755. márc. 21. gyűlés iratai közt, Proth. 30. sz.

sikerült a a királynő szívét meglágyítani, aki meggyőződött a város ártatlansága felől:¹ s csakugyan, pár hét múlva a helytartótanács | 1755. okt. 10. értesíti a vármegyét, hogy a fölség a vásárhelyiek újabb könyörgésein megindulván, őket a kaszárnya-

88. sz. Gr. Grassalkovich Antal kamarai elnök.

építés alól felmenti, de e helyett arra kötelezi, hogy egy század lovasságot tartsanak állandóan szálláson, három főbb tiszttel, kinek számára alkalmas lakással is tartoznak, a katonaságnak pedig a rendes illetőségen felül 2 kr. pótlékkal.² Legutóljára azonban a királynő a város újabb könyörgésére a

¹ Grass. levele u. o. 33. sz.

² A htt. okt. 29-iki leirata vm. lt.

két krajcáros büntetéspénzt is el- | 1756. ápr. 2.
engedte.¹ A város szabadabban lélekzett fel. Szép
levélben megköszönte földesurának sikeres közben-
járását s ígérte, hogy »nem lesznek háládatlanok.«²

¹ A leirat Csongrádm. levéltárában, 1756. május 6-iki
gyűlés iratai közt, Proth. 2. sz. Város lt., Rvi. 2. cs., 93,
98. sz. (Gr. Károlyi F. és Lábady tudósításaik.)

² A köszönő levél a város lt-ában, Rvi. 1. cs., 160. sz.